

Lukáš Blažek – Daniela Němečková

Analýza revize retribuce v roce 1948 s využitím statistických metod¹

Analysis of the revision of retribution in 1948 using statistical methods

The revision of retributive justice has not previously been investigated comprehensively, despite the fact that it is a more controversial issue than the previous wave of retribution. Previous writings primarily use Ministry of Justice statistics, but these only include the number of convicted people, and not the number of cases of acquittal. As such, we consider this paper represents an initial study on researching the revision of retribution using statistical methods. Above all, it is a study which endeavours to use unprocessed archival material known about, and synthesise conclusions from this despite being aware of the shortcomings which will have to be dealt with in future. A previously unanswered question is the class profile of defendants and a percentage comparison with population numbers in the particular area. If a particular court convicted more farmers in an agricultural area, this finding will have a different relevance than if the court was near a large town with a higher proportion of clerics and entrepreneurs. One cannot use the data of defendants and those convicted in isolation without ascertaining the differentiation of society, and base our study only on the rules and assumptions set up by the regime at the time.

Keywords: History, 20th Century, Czechoslovakia, justice, retribution, political processes

¹ Výstup vznikl v rámci řešení projektu NAKI/NAKI II DG16P02H010, Český historický atlas, a je dedikován výlučně k tomuto projektu. Studie tvoří podklad pro kartografické zpracování v rámci uvedeného projektu.

Úvod

Na počátku devadesátých let 20. století bylo téma retribuce, neboli stíhání zločinů, kterých se dopustili nacisté a jejich pomahači na československého lidu, a činnost mimořádných lidových soudů téměř zapomenutým tématem. Otevření archivů přineslo možnost vydat první publikaci od Mečislava Boráka *Spravedlnosti podle dekretu*.² Po ní následovaly další monografie, studie a kvalifikační práce, které zpracovaly víceméně všechny mimořádné lidové soudy ať již v období první etapy retribuice do května 1947, či revize retribuice v roce 1948, i když komplexní monografie s podrobným shrnutím všech 24 mimořádných lidových soudů zatím stále chybí.

Statistické zpracování tohoto tématu je ovšem jiným tématem. Ukončení velké vlny první retribuice 4. května 1947 bylo zpracováno deskriptivní statistickou metodou již v červnu 1947 ministerstvem spravedlnosti. Ministr spravedlnosti Prokop Drtina výsledky tohoto období prezentoval na půdě ústavodárného Národního shromáždění a vyšly i knižně pod názvem *Na soudu národa*.³ V této závěrečné zprávě zhodnotil celé období retribuční justice, vč. zahájení vzniku velkého retribučního dekretu a zahájení činnosti mimořádných lidových soudů (dále jen MLS) za předchozího ministra Jaroslava Stránského. Tyto statistiky byly vypracované na základě výkazů MLS. Podařilo se nám ovšem dohledat měsíční přehledy jednotlivých MLS, uložené v Národním archivu v Praze ve fondu Ministerstva spravedlnosti.⁴ Po vlastním sečtení jednotlivých měsíců činnosti všech MLS jsme ovšem došli k závěru, že publikovaná data neseďí, a vycházeli jsme z vlastních údajů, které jsme potom využili k vlastní práci.

Statistické zpracování roku 1948 v porovnání s předchozím obdobím má jednu zásadní odlišnost: na rozdíl od předchozího období nebylo nikdy oficiálně zveřejněno. Zatímco v prvním období využil tato statistická data Drtina pro obhajobu retribuice na odrazení výtek Komunistické strany Československa (dále jen KSČ), v druhém období revidovaná data nebyla nikdy publikována a zůstala uzavřena v archivech.⁵ Jednotlivá čísla za toto období byla publikována různými autory,⁶ nikdo ovšem zatím nevydal podrobnou statistiku tohoto období podle

² Mečislav BORÁK, *Spravedlnost podle dekretu: retribuční soudnictví v ČSR a Mimořádný lidový soud v Ostravě (1945–1948)*, Šenov u Ostravy 1998.

³ Prokop DRTINA, *Na soudu národa: Tři projevy ministra spravedlnosti Dr. Prokopa Drtiny o činnosti mimořádných lidových soudů a národního soudu*, Praha 1947.

⁴ Národní archiv (dále jen NA), Praha, fond Ministerstvo spravedlnosti (dodatky) 1918–1949, k. 1930–1933.

⁵ NA, Praha, fond ÚV KSČ, dílčí fond Alexej Čepička (č. 100/52), sv. 23, a. j. 168, či Archiv Kanceláře prezidenta republiky, fond KPR – protokol T (tajné) 1945–1963, k. 59, sign. T 2506/48.

⁶ Nejnověji Benjamin FROMMER, *Národní očista: retribuice v poválečném Československu*, Praha 2010, s. 437–439.

různých kritérií, jednotlivých MLS, přestože existují známé měsíční přehledy souzených osob.⁷

Tyto jmenné seznamy obsahují data o všech proběhlých hlavních přelíčeních u všech 24 MLS, vč. informace i o tom, že třeba některé hlavní přelíčení se vůbec nekonalo (ať již bylo odročeno, či z jiných důvodů). Kromě spisové značky spisu, jména a příjmení obžalovaných, soustřeďují i data a místa narození, bydliště, povolání, národnost, datum rozhodnutí (resp. datum rozsudku), hlavní a vedlejší trest, vč. paragrafu, dle kterého byl obžalovaný odsouzen nebo zproštěn.

Rozhodli jsme se proto využít tyto jmenné seznamy, které doposud nikdo nezpracoval a ani nepublikoval, zapsat do tabulky v aplikaci Microsoft Office Excel a na základě nich pomocí statistiky zanalyzovat vymezené téma retribuice všech 24 MLS v roce 1948.⁸ Pro účely této studie jsme se rozhodli zpracovat dílčí statistiku na základě několika vymezených kritérií. Konkrétně počet případů, které se dostaly až do fáze hlavního přelíčení, poměr mužů a žen, poměr Němců a Čechů, výsledek trestního řízení, nejčastější trestný čin a velice zajímavé je i věkové rozložení obžalovaných. Zde bychom chtěli zjistit věk jednotlivých obžalovaných v průběhu hlavního přelíčení, resp. zda „nový režim“ měl postihovat mladé lidi, středního věku či staré osoby důchodového věku. Zajímalo nás to i k vzhledem výzkumu probíhajícímu na obdobném principu u činnosti Státního soudu,⁹ abychom byli schopni porovnat, zda v obou případech režim postihoval stejnou věkovou kategorii.

Získaná data jsme se pokusili porovnat s dosud známými statistikami, které se objevují v literatuře. Literatura, ať již jednotlivé monografie, či kvalifikační práce, se doposud soustředily jen na zpracování dílčích statistik jednotlivých MLS většinou bez porovnání s ostatními MLS, anebo přejímaly data získaná z literatury, popř. finálních statistik archivních dokumentů.

Konečně bylo naším cílem zjistit hlavní problémy při analýze dat (chybovost), které bychom chtěli eliminovat pro budoucí komplexní zpracování daného tématu, a zpracovat dílčí grafy k jednotlivým MLS jako přílohy k této studii. Právě z těchto grafů je možné lépe pochopit vývojové trendy u popisovaných jevů.

⁷ NA, Praha, fond ÚV KSČ, dílčí fond Alexej Čepička (č. 100/52), sv. 24, a. j. 169.

⁸ Oblast Slovenska zahrnuta není kvůli právnímu dualismu.

⁹ Projekt Státní soud odd. Praha je společným projektem Právnické fakulty Univerzity Karlovy, Národního archivu, Ústavu pro studium totalitních režimů a Archivu bezpečnostních složek. Mgr. Lukáš Blažek je hlavním koordinátorem výzkumných aktivit v tomto projektu a JUDr. Daniela Němečková je členkou výzkumného týmu.

1) Poválečná retribuce

Retribuce se do československých dějin významně zapsala v souvislosti s reakcí na zločiny, kterých se dopustili okupanti v průběhu druhé světové války. Odpovědí na tyto zločiny měly být tzv. retribuční dekrety, v jejichž přípravě rozhodující úlohu sehrála československá exilová vláda v Londýně, resp. orgány jí zřízené k tomuto účelu.¹⁰ Výsledkem mnohaleté přípravy a diskuze měl být přijatý dekret prezidenta republiky č. 6/1945 Úř. věst. čsl., o potrestání nacistických zločinců, zrádců a jejich pomahačů a o mimořádných lidových soudech, který se měl stát základem celostátně prováděného tzv. retribučního soudnictví. Při jeho přípravě vycházela londýnská vláda z obdobných principů jako další exilové vlády (polská, nizozemská, belgická, norská aj.). Nakonec byl v pozměněné podobě přijat pod číslem 16/1945 Sb. (tzv. velký retribuční dekret), ale pouze pro české území. Slovenská národní rada si vydala na území Slovenska nařízení č. 33/1945 Sb. n. SNR, o potrestání fašistických zločinců, okupantů, zrádců a kolaborantů a o zřízení lidového soudnictví.¹¹

Velký retribuční dekret stanovoval pro dobu zvýšeného ohrožení republiky¹² přísnější trestní sazby pro v dekretu uvedené trestné činy, které byly s několika výjimkami trestné i podle předmnichovského práva, zejména podle zákona č. 50/1923 Sb. z. a n., na ochranu republiky či podle recipovaných rakouských trestních zákonů, jednalo se zejména zákon č. 117/1852 ř. z., o zločinech, přečinech a přestupcích (ve znění pozdějších předpisů). Nelze opomenout ani procesní předpis, a to zákon č. 119/1873 ř. z., jímž se zavádí nový řád soudu trestního (ve znění pozdějších předpisů, dále jen trestní řád),

Jmenovaný dekret zřizoval v sídle krajských soudů MLS. Ty soudily v pětičlenných senátech, v jejichž čele stál soudce z povolání, avšak dalšími soudci byli soudci z lidu, všichni byli navrhováni okresními národními výbory. Obžalobu předkládal soudu veřejný žalobce jmenovaný vládou, respektive ministrem spravedlnosti, a na vyšetřování se podílel i vyšetřující soudce. Největší význam pro celé řízení mělo v praxi vyšetřování uskutečňované bezpečnostními orgány a vyšetřovacími komisemi okresních národních výborů, jejichž zjištění ve velké míře konečné rozhodování mimořádných lidových soudů ovlivňovaly.

¹⁰ Blíže k tématu viz Jan KUKLÍK, *Mýty a realita tzv. „Benešových dekretů“: dekrety prezidenta republiky 1940–1945*, Praha 2002.

¹¹ Vedle toho byly vydány i další doprovodné právní předpisy s retribuční tematikou: dekret prezidenta republiky č. 17/1945 Sb., o Národním soudu, dekret prezidenta republiky č. 138/1945 Sb., o trestání některých provinění proti národní cti (tzv. malý retribuční dekret), dekret prezidenta republiky č. 126/1945 Sb., o zvláštních nucených pracovních oddílech, problematikou ústavního dekretu č. 137/1945 Sb., o zajištění osob, které byly považovány za státně nespolehlivé, v době revoluční aj.

¹² Respektive doba zvýšeného ohrožení republiky byla stanovena až vládním nařízením č. 217/1946 Sb., který ji vymezil na dobu od 28. května 1938 do 31. prosince 1946.

Kvůli vzniku právního dualismu ministerstvo spravedlnosti evidovalo víceméně jen činnost 24 MLS na území země České a Moravskoslezské, území Slovenska ponechalo pověřenectvu spravedlnosti, což potvrdil i ministr spravedlnosti Prokop Drtina v závěrečné zprávě prezentované na půdě ústavodárného Národního shromáždění dne 29. května 1947.

Účinnost velkého retribučního dekretu byla několikrát prodlužována, nakonec byla stanovena symbolicky na předvečer dvouletého výročí vypuknutí Pražského povstání 4. května 1947, poté si případy převzaly řádné soudy. Po únoru 1948 se ovšem otázka retribuce znovu otevřela, ale za úplně jiných podmínek.

2) Obnova retribuce a její provádění

Po komunistickém převratu v únoru 1948 označil tzv. vládní akční program z 10. března 1948 nově ustaveného kabinetu provedenou retribuci jako nedůslednou a za jeden z kořenů vládní krize. Znovuobnovení účinnosti velkého retribučního dekretu a revize výsledků činnosti MLS pravděpodobně mělo posloužit jako jeden z instrumentů k totálnímu ovládnutí společnosti (minimálně z hlediska propagandy). Změny politického ovzduší, postih právníků s nepřátelským postojem vůči státu a ohrožení nezávislosti justice kvůli prolongaci „systému mimořádných lidových soudů“ neušlo ani britskému Foreign Office, i když informace o dění v Československu primárně sbíralo pouze z tisku a neoficiální cestou při rozhovorech se členy právnických profesí, kteří ovšem neměli a neznali přesná fakta.¹³

V průběhu tzv. vládní únorové krize 1948 se vyskytly zvláštní prakticky ohledně retribuce. Podle zprávy prezidia Zemského soudu v Praze se vyskytly případy, při kterých blíže nejmenované osoby pátraly u jednotlivých soudů o počtu a výsledcích žádostí o milost, resp. o obnovu retribučního řízení.¹⁴ Obnova byla zavedená poslední novelou č. 245/1946 Sb., která do velkého retribučního dekretu přinesla možnost podání mimořádného opravného prostředku, resp. nový § 31 odst.

¹³ „Nezávislost soudnictví a soudů je ohrožena prodloužením systému mimořádných lidových soudů, kterému předsedá jeden soudce z povolání a dva soudci z lidu. Posledně jmenovaní jsou navrženi místními orgány spolu s místními AV NF. Tyto soudy opět soudí politické protivníky a v mnoha případech navýšily tresty již vykonané nejkrutějším a nelidským způsobem.“ The National Archives (TNA), London, fond Foreign Office (FO) 371, 71326. Zpráva z 20. května 1948, srov. Jan KUKLÍK – Jan NĚMEČEK, *Osvobozené Československo očima britské diplomacie: zprávy britské ambasády z Prahy v roce 1945*, Praha 2010.

¹⁴ Tato zpráva byla později doplněna 18. března 1948 kvůli tomu, že soud odepřel nahlédnutí osobám z bezpečnostních úřadů, zejména úřadoven Státní bezpečnosti. Ministerstvo spravedlnosti vyložilo, že tento zákaz se vztahoval pouze na fyzické a právníkové osoby a jiné skupiny, nikoliv na tyto bezpečnostní úřady. Státní oblastní archiv (SOA), Praha, fond Krajský soud trestní Kutná Hora, k. 12. Pres. 9152-26/48. Zpráva prezidia Zemského soudu v Praze z 17. února 1948 a 18. března 1948.

3 upravoval zmateční stížnost k zachování zákona.¹⁵ Je otázkou, zda takto získaná čísla a data měla být využita v boji proti opozici, jelikož byl v té době za retribuci odpovědný ministr spravedlnosti Drtina, který byl národní socialistou, zastáncem nezávislosti a nestrannosti soudnictví a horlivým odpůrcem komunistů. Ostatně jeho odpůrci tehdy pejorativně označovali retribuci za Drtinovu justici.

Ministerstvo spravedlnosti požádalo 6. března 1948 všechna prezidia krajských soudů v českých zemích o zaslání seznamů soudců, státních zástupců činných u krajských soudů a v jejich obvodech, taktéž i seznam osob jmenovaných soudci z lidu u dřívějších MLS. Ještě týž den byly zaslány pokyny pro Ústřední národní výbory v Liberci a Plzni a okresním národním výborům, aby v součinnosti s příslušným okresním akčním výborem NF¹⁶ (dále jen OAV NF) s největším urychlením, nejpozději však do 15. března 1948 předložily návrhy seznamů vhodných kandidátů pro jmenování 1. soudců z povolání, 2. veřejných žalobců, 3. soudců z lidu. Oproti předchozímu období v seznamu ovšem mohly být zapsány pouze ty osoby, které byly „naprosto státně spolehlivé a oddané myšlence lidově-demokratické republiky“.¹⁷ Z toho jasně vyplývá, že výběr osob mohl být a ve skutečnosti byl odlišný od předchozího období, ostatně i tento pokyn konstatuje, že dřívější seznam může být doplněn o nové osoby. Vedle toho je nutné zohlednit i činnost OAV NF, které mohly provádět očistu samotných krajských soudů od nepohodlných osob. Příkladem může být Krajský soud v Kutné Hoře, u něhož byla provedena očista od nepohodlných politických oponentů. Přednosta původního zdejšího MLS Jaroslav Zvěřina byl 26. března 1948 poslán na dovolenou a později penzionován jako přestárlý, protože byl „dříve jako soc[iální] dem[okrat] nakloněn doprava“ a „před únorovými událostmi při platové licitaci napadal soudruhy“.¹⁸

Ještě týž den ministerstvo spravedlnosti dále vydalo příkaz, aby se krajské soudy trestní soustředily primárně na vyřizování případů,¹⁹ při kterých byl „trestným činem zvýšenou měrou dotčen veřejný zájem“, a to i tehdy, pokud tím dojde k průtahům při projednávání méně závažných případů. Toto kritérium veřejného zájmu bylo naplněno doporučením OAV NF k vyřízení konkrétních případů. Je nutné ovšem dodat, že tato spolupráce MLS a OAV NF nebyla bezproblémová, jak dokazují zprávy ministerstva spravedlnosti, které apelují na nápravu nedostatků v této oblasti.

¹⁵ Dnes existuje obdobný institut – stížnost pro porušení zákona upravené v § 266 a n. v zákoně č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád).

¹⁶ Blíže v *Obrozená Národní fronta 1948–1949*. Edice dokumentů z fondů Státního ústředního archivu v Praze. Praha: Státní ústřední archiv, 1979.

¹⁷ NA, Praha, fond Ministerstvo spravedlnosti (dotatky), Varia, k. 1929. Zpráva ministerstva spravedlnosti č. 18821/48-I/3 z 8. března 1948.

¹⁸ Státní okresní archiv, Kutná Hora, fond ONV Kutná Hora, k. 79, sign. III/21-a. Zpráva Místní odborové skupiny zaměstnanců justiční a právní služby v Kutné Hoře z 15. ledna 1949.

¹⁹ Jednalo se o případy stíhané jak velkým retribučním dekretem, tak zákonem na ochranu republiky a zákonem č. 15/1947 Sb., o stíhání černého obchodu a podobných pletich.

Na 3. schůzi čtvrté vlády dne 12. března 1948 byla schválena jak osnova zákona č. 34/1948 Sb., o revizi trestního řízení v některých případech provinění proti národní cti, tak osnova zákona č. 33/1948 Sb., jímž se obnovuje účinnost retribučního dekretu a nařízení o lidovém soudnictví a mění některá jejich ustanovení.²⁰ Tento zákon měl unifikační charakter a jeho účelem bylo primárně rychle ukončit případy, u nichž nebyl po dlouhou dobu vyneseno žádné rozhodnutí, a zjednat revizi řízení, resp. výměry trestů v „křiklavějších a veřejnost pobuřujících případech“. Rozhodně tento zákon neměl vyvolat vlnu perzekuce, vyřizování si osobních účtů nebo ztrpčovat životy. Pro tyto případy mohlo být na návrh veřejného žalobce pravomocně skončené trestní řízení zahájeno nebo i v něm pokračováno bez podmínek a formálních náležitostí obnovy. Tento zákon byl schválen 25. března 1948 na 101. schůzi ústavodárného Národního shromáždění.

Ministr spravedlnosti podle tohoto zákona nově získal absolutní kontrolu nad personálním obsazením MLS, neboť nově sám ustanovoval přednosta MLS, jejich náměstky a soudce z povolání ze soudců v činné službě (původně je jmenoval prezident republiky dle návrhu vlády). Již nebylo v těchto případech nutné mít sestavené seznamy možných kandidátů ONV. Tato varianta zůstala pouze u jmenování soudců z lidu, ale tady mu taktéž zůstala osobní pravomoc při jejich jmenování. Ministr spravedlnosti jmenoval veřejné žalobce ze státních zástupců, ze soudců v činné službě nebo z osob zapsaných v seznamu obhájců. Tuto pravomoc ovšem ministr spravedlnosti měl již v předchozím období na základě pověření vlády dle § 24 odst. 1 velkého retribučního dekretu.

MLS byly podle tohoto zákona výlučně příslušné rozhodovat o trestných činech uvedených v retribučním dekretu, jejichž okruh zůstal shodný jako v předchozím období, a to i o trestných činech spáchaných osobami mladistvými. Obžalovaní tedy mohli být stíháni pro zločiny proti státu,²¹ osobám,²² majetku²³

²⁰ Resp. procesní ustanovení, hmotněprávně se velký retribuční dekret nezměnil, nedošlo ani k rozšíření ani ke zúžení skutkových podstat trestných činů.

²¹ Dle § 1 vyjmenované zločiny podle zákona na ochranu republiky (úklady o republiku, zrada státního tajemství aj.), dle § 2 členství ve zločineckých organizacích, dle § 3 propagace a podpora fašistického nebo nacistického hnutí, vč. činovníctví anebo vedoucí pozice v zločineckých organizacích. § 4 postihoval československého občana, který v době zvýšeného ohrožení republiky v zahraničí rozvracel hnutí, směřující k osvobození republiky Československé v její předmnichovské ústavě a jednotnosti, anebo jinak vědomě poškozoval zájmy republiky Československé, zejména kdo ohrožoval bezpečnost občanů, pracujících pro osvobození republiky doma. Podle zmíněných zásad tento posledně zmiňovaný paragraf ovšem nepřicházel v úvahu.

²² § 5 upravoval postih vyjmenovaných zločinů upravených již v trestních zákonech (vražda, loupež, neoprávněné omezování osobní svobody člověka aj.), § 6 postihoval osoby, které nařídily ve prospěch válečného úsilí Německa nebo jeho spojenců nucenou nebo povinnou práci doma i do ciziny, § 7 mířil na zavinění ztráty svobody obyvatele republiky bez jiných následků anebo s těžkým ublížením na těle bez těžkých následků, či zavinění smrti.

²³ § 8 mířil na postih zločinů zmíněných v trestních zákonech (zlomyslné poškození cizího majetku, loupež aj.). Způsobení odnětí jmění zcela nebo zčásti Československému státu,

a samostatně upravené udavačství v § 11, výjimečně se vyskytly i případy nadřování dle § 20.

Tento zákon dále měnil obsazení senátu, jelikož měl o nových případech rozhodovat tříčlenný senát složený z jednoho soudce z povolání a dvou soudců z lidu. Pokud ovšem předchozí řízení skončilo rozsudkem, pak soudil ve stejném složení jako dle velkého retribučního dekretu, tedy jeden soudce z povolání a čtyři soudci z lidu.

Pokyny ministerstva spravedlnosti²⁴ k provádění retribuční vymezyly přesněji pravomoci veřejných žalobců, od náležitostí obžaloby, přes pokyny při navrhování důkazů a předvolávání svědků, až po vymezení případů povinnosti informovat ministerstvo spravedlnosti. Oproti předchozímu období podle těchto pokynů měl evidentně resort spravedlnosti v úmyslu výrazněji zasáhnout do práva na obhajobu kvůli zrychlení trestního řízení, protože k hlavnímu přelíčení dle pokynů měli být předvoláni jen ti nejdůležitější svědci a provedeny měly být jen ty důkazy, které se vztahovaly na okolnosti skutečně rozhodné pro usvědčení obžalovaného. Tyto pokyny dále prokazují nové výraznější tendence ohledně informování ministerstva spravedlnosti: 1. o nápadu každé trestní věci, 2. o konečném návrhu, 3. o výsledku trestního řízení, resp. o výsledku ihned a telefonicky do 20. hodiny večerní přímo retribučnímu oddělení tohoto resortu. Tyto pokyny dále vymezyly pravomoci přednostů MLS, ale i obsazení senátu revizního řízení, v němž nemohli zasedat ti soudci (z povolání i z lidu), kteří se předtím zúčastnili rozhodování o věci revidované.

Vedle těchto pokynů byly vydány i zásady postupu retribučního oddělení při schvalování návrhů veřejných žalobců a při posuzování zločinů velkého retribučního dekretu (dále jen zásady). Pokud byl nástin obžaloby zaslán veřejným žalobcem na ministerstvo spravedlnosti schválen, zaslalo retribuční oddělení opis nástinu obžaloby a zprávu o tom, že podání obžaloby schválilo, příslušnému okresnímu sekretariátu KSČ na vědomí a spisy předalo ihned veřejnému žalobci. V případě neschválení nástinu obžaloby, resp. podání návrhu na zastavení, mělo retribuční oddělení zaslat opis tohoto nástinu a stručnou zprávu o svém úmyslu trestní případ zastavit příslušnému okresnímu sekretariátu KSČ, který se k věci měl vyjádřit. Pakliže se do přesně vymezené lhůty sekretariát neozval, toto nevyjádření bylo bráno tak, že „z politického hlediska není námitek“ proti pokynům ministerstva spravedlnosti. V případě nesouhlasného vyjádření sekretariátu mělo retribuční oddělení znovu případ přezkoumat ve smyslu vznesených námitek a svůj konečný návrh předložit kabinetu. Zásady konečně stanovily pro retribuční oddělení kromě výkladu jednotlivých hmotněprávních ustanovení revidovaného

právnícké nebo fyzické osobě soudním usnesením, rozsudkem (...) ve službách nebo v zájmu Německa (...) upravoval § 9, zatímco § 10 upravil zneužití tísň (způsobené národní, politickou či rasovou perzekucí) k obohacení na úkor ČSR, právnícké či fyzické osoby.

²⁴ NA, Praha, fond Ministerstvo spravedlnosti (nezpracováno), k. 20, Hlavní líčení – nedodělky. Pokyny ministerstva spravedlnosti č. 28941/1948-III/1 z 5. dubna 1948.

velkého retribučního dekretu i zdůraznily oproti předchozímu období nové zásady přihlížely k sociálnímu postavení pachatele a okolnostem, za nichž k činu došlo.²⁵

Lhůta k provedení retribucí byla stanovena do konce roku 1948, ovšem několikrát bylo zdůrazňováno, že by bylo žádoucí ukončit revizi do konce září či října 1948. Pro tyto účely ministerstvo spravedlnosti od 7. července 1948 vydalo výnos, aby prezidentové krajských soudů a přednostové okresních soudů si vždy k 15. a k 1. dnu v měsíci vyžádali zprávy o počtu nedodělků u vyšetřujících soudců v oddělení pro právní pomoc, aby měli přehled o počtu neskončených věcí.²⁶ Pravidelné zprávy o stavu nedodělků v každém měsíci u všech MLS obsahovaly: 1. kolik bylo celkem napadeno případů, 2. celkový počet včetně nevyřízených případů, 3. počet spisů u vyšetřujících soudců, 4. počet spisů předložených ministerstvu spravedlnosti, 5. kolik případů musí vyřešit veřejní žalobci. Údaje zahrnovaly i počet spisů u OAV NF, vč. změněné praxe projednávání každého případu pouze s příslušným okresním sekretariátem KSČ od 19. listopadu 1948.

Již 27. září 1948 bylo jasné, že se tento úkol do konce října nepodaří splnit, a to z následujících důvodů: jednak docházelo k nápadu nových revidovaných případů (v září se vyskytlo celkově 792 nových případů a celkem bylo nevyřešeno 1 638 případů, v říjnu dokonce 1167 nových případů z celkového počtu 1 220 případů), jednak podkopal revizi retribuce nový zákon č. 231/1948 Sb., na ochranu lidově demokratické republiky, a zákon č. 232/1948 Sb., o státním soudu. Poměrně značný počet nedodělků se nacházel ke konci účinnosti zákona o revizi v Praze a v Brně, což bylo způsobeno také odlivem nejvýkonnějších a nejzkušenějších soudců, kteří byli přidělováni k nově zřízenému Státnímu soudu.²⁷ Právě to nás vede i k závěru, že od října 1948 byla revize retribuce brána jako nepovedený projekt. Konkrétní data nikdy nebyla oficiálně publikována, což samo o sobě vypovídalo o neúspěchu celé akce, neboť v případě úspěchu se vhodnost publikace přesných čísel přímo nabízí a KSČ mohla výsledky propagandisticky využít ve svůj prospěch. Místo toho ovšem byla pozornost zaměřena jiným směrem k potíráním nepřátel nového režimu přijetím obou výše uvedených zákonů. A revize retribuce byla zaznamenána víceméně pouze jednou statistickou tabulkou, která nebyla zveřejněna.

Nakonec byla činnost všech MLS oficiálně ukončena 31. prosincem 1948. Toho dne ještě probíhala činnost u několika MLS,²⁸ i když se v literatuře neustále

²⁵ NA, Praha, fond Ministerstvo spravedlnosti (dodatky), k. 1652, Varia. Zásady postupu retribučního oddělení při schvalování návrhů veřejných žalobců a při posuzování zločinů retribučního zákona (nedatováno).

²⁶ NA, Praha, MSp, nezpracováno, k. 20, Hlavní líčení – nedodělky. Zpráva z 7. července 1948.

²⁷ *Tamtéž*. Zpráva z 25. října 1948.

²⁸ Konkrétně MLS Brno, České Budějovice, Cheb, Jičín, Klatovy, Kutná Hora, Nový Jičín, Ostrava, Plzeň, Praha, Tábor. Ostatní MLS ukončily svoji činnost nedlouho předtím.

opakuje, že činnost probíhala u většiny MLS.²⁹ Za období revize retribuice se vyskytly případy zmanipulovaných trestních řízení, vedených v rozporu s trestním řádem, mnohdy byly zcela účelově odsouzeny osoby nepohodlné novému režimu,³⁰ důkazní řízení se provádělo nedůsledně anebo zcela účelově, ale byli potrestáni i opravdoví váleční zločinci a zrádci.³¹

Pro analýzu období roku revize retribuice 1948 je vhodné zohlednit i analýzu předchozího období, abychom měli přehled o tom, kolik mohlo být v roce 1948 revidováno případů za ideálních podmínek. Podle závěrečné zprávy ministerstva spravedlnosti a Prokopa Drtiny publikované v knize *Na soudu národa*³² bylo podáno celkem 38 316 obžalob a vyřízeno z toho 37 982, 334 bylo předáno řádným soudům. My došli při sečtení našich dat k počtu 33 293 celkového počtu případů a postoupeno bylo 1 503 případů, což je při porovnání opravdu velká odchylka vzhledem k tomu, že byly naše výpočty provedeny obdobným způsobem (pro doplnění jen v období 1. dubna 1947 do 4. května 1947 podle našich propočtů bylo postoupeno řádným soudům celkem 224 případů).

Pro porovnání s revizí není podstatné, kolik obžalovaných bylo odsouzeno, zproštěno a dostalo až k hlavnímu přelíčení, popř. kolik řízení bylo zastaveno, protože veřejný žalobce mohl otevřít případ i bez splnění podmínek obnovy. V ideálním případě tedy mohlo být znovuotevřeno více jak 100 000 případů, protože v letech 1945–1947 MLS vyřídily na 130 tisíc případů.³³

3) Konkrétní případy zneužití revize retribuice

Protože neexistuje komplexní analýza revize retribuice, často se mylně vykládá toto období na základě jednotlivých prokázaných případů zneužití revize při odstranění nepohodlných osob. Je nepochybné, že v tomto období došlo k odstranění některých politických oponentů, nicméně musíme si položit otázku, kolik takových případů připadlo na celkový počet odsouzených, kteří by byli jinak odsouzeni i za podmínek první fáze retribuice. Protože tato syntéza neexistuje, jsme opatrní i v závěrech, koneckonců i jednotliví autoři se sami přiznávají,³⁴ že se

²⁹ Srov. Mečislav BORÁK, *Spravedlnost podle dekretu: retribuční soudnictví v ČSR a Mimořádný lidový soud v Ostravě (1945–1948)*, Šenov u Ostravy 1998, s. 81.

³⁰ Příkladem může být univerzitní profesor Vladimír Krajina, členem protinacistického odboje a kritika KSČ v poválečném období, který byl 4. září 1948 odsouzen MLS Praha k 25 letům těžkého žaláře, popř. MUDr. Oldřich Navara, známý doktor z předešlého období retribuice pro své znalecké posudky a vynikající schopnosti, byl odsouzen 22. října 1948 MLS Praha k 7 letům těžkého žaláře.

³¹ O konkrétních případech viz B. FROMMER, *Národní očista*, s. 437 an., srov. M. BORÁK, *Spravedlnost podle dekretu*, s. 75–81.

³² P. DRTINA, *Na soudu národa*, s. 11–12.

³³ Tamtéž.

³⁴ Např. Lucie JARKOVSKÁ, *Odplata či spravedlnost? Mimořádné lidové soudy 1945–1948 na Královéhradecku*, Praha 2008, s. 136.

falšované důkazy ve spisech a manipulace s trestním řízením hledají velice obtížně. Zatím můžeme s určitostí pouze říct, že v průběhu revize retribuční docházelo i k odsouzení osob, které nevyhovovaly novému režimu. Několik případů bylo již zpracováno v literatuře.

Asi nejznámějším případem je odsouzený prof. Vladimír Krajina, nar. 30. 1. 1905, generální tajemník Československé strany národněsocialistické, jedna z nejvýraznějších osobností domácího odboje, o jehož diskreditaci se komunisté pokoušeli od konce roku 1945 kvůli údajné spolupráci s nacisty. Byl opakovaně označován za konfidenta gestapa a spolupracovníka státního tajemníka Karla Hermanna Franka. Právě při vyšetřování pražského MLS v první retribuční linii byly pravděpodobně poprvé využity praktiky falzifikovaných protokolů, které měly očerňovat V. Krajinu. Celá kauza byla tehdy vysvětlena, ale to nezabránilo zneužití revize retribuční k jeho odsouzení v nepřítomnosti MLS Praha 4. září 1948 k 25 letům těžkého žaláře. On sám se pokoušel očistit v exilu svoje jméno, což se mu po počátečních nezdarech podařilo až koncem roku 1949, kdy byl jeho případ projednán ve Sněmovně lordů.³⁵

Mezi další patří bývalý politik agrární strany jménem Josef Nebeský, nar. 16. 4. 1889, jenž byl odsouzen 21. prosince 1948 MLS Praha k 12 letům těžkého žaláře.³⁶ JUDr. Jan Chudoba, nar. 14. 1. 1898, policejní ředitel Státního policejního úřadu v Náchodě v letech 1938 až 1945, aktivně činný v druhém odboji (napojen na Obranu národa, Přípravný revoluční národní výbor a Českou národní radu) byl odsouzen MLS Hradec Králové 21. října 1948 k 10 letům těžkého žaláře, z toho si měl odpykat šest let a dvě třetiny trestu ve zvláštních nucených pracovních oddílech, a odsouzen ke ztrátě čestných práv občanských na 10 let.³⁷

Mezi dalšími odsouzenými lze najít kupříkladu i odborné znalce, kteří se v předchozím období podíleli na vypracování znaleckých posudků v retribučních procesech u MLS Praha. MUDr. Oldřich Navarra, který v předchozím roce byl výtečně ohodnocen za svoji práci, byl 22. října 1948 pro zločin proti státu odsouzen k trestu těžkého žaláře na 7 roků.

³⁵ Podrobněji celou kauzu vysvětluje Ondřej KOUTEK, *Prokop Drtina: osud československého demokrata*, Praha 2011, s. 207 a násl.; Prokop DRTINA, *Československo můj osud: kniha života českého demokrata 20. století*. Svazek II. Kniha 1. Emigrací k vítězství, Praha 1992, s. 134–146; Jaroslav DRÁBEK, *Z časů dobrých i zlých*, Praha 1992, s. 121–128; Ripka Hubert, *Únorová tragédie: svědectví přímého účastníka*, Brno 1995, s. 150 a násl.; Jiří ŠOLC, *Smrt přála statečným: osudy doc. Vladimíra Krajiny a jeho spolupracovníků v českém domácím odboje za druhé světové války*, Praha 1995, s. 164–171; Ladislav Karel FEIERABEND, *Politické vzpomínky III*, Brno 1996, s. 450–457.

³⁶ M. BORÁK, *Spravedlnost podle dekretu*, s. 77an, B. FROMMER, *Národní očista*, s. 337.

³⁷ O jeho životě blíže viz Lucie JARKOVSKÁ, *Ve službách ministerstva vnitra. JUDr. Jan Chudoba (1898–1983)*, Hradec Králové 2003.

Případy odsouzených skutečně nacistických zločinců a kolaborantů, kteří by byli velice pravděpodobně odsouzeni i v první vlně retribuice jsou blíže popsány v literatuře.³⁸

4) Struktura použitých archivních materiálů a jejich zpracování

Nyní je vhodné se zmínit o struktuře použitých archivních materiálů, vč. problémů při jejich zpracování. Data jsme získali z fondu ÚV KSČ, dílčí fond Alexej Čepička (č. 100/52), v němž se nachází známé a dostupné seznamy všech proběhlých hlavních přelíčení v revizi retribuice 1948. Materiály jsou uloženy v Národním archivu.

Jedním z problémů byla nečitelnost původních dat, ale to se nám podařilo eliminovat vyhledáním jiného zdroje stejných dat. Někdy ovšem data úplně chyběla, ale naštěstí ne v tak důležitých položkách, jak bude ostatně uvedeno dále:

1. Spisová značka. Každý obžalovaný, který stanul u MLS při revidovaném případě, musel mít unikátní spisovou značku z roku 1948. Díky tomu je možné v budoucnu vyhledat konkrétní případy u jednotlivých MLS, porovnat je s dalšími archivními materiály. Bohužel ne všechny materiály obsahovaly spisovou značku, celkem 92 případů zůstalo nevyplněno.

2. Jméno a příjmení. V původních materiálech je tato položka nazvána „obžalovaný“. Tato data jsme ze seznamu vypisovali ve formátu „Příjmení jméno“, oproti původnímu zápisu „Jméno příjmení“.

3. Titul. Tento sloupec je vypisován z původního sloupce nazvaného „obžalovaný“, zapisování bylo pouze pořádkové, pro výsledky statistiky nemá žádný vliv.

4. Pohlaví. Tento údaj jsme získali posouzením tvaru jména příjmení, neboť tato kategorie se v původním seznamu nevyskytuje. Pro naše výzkumné účely je však tato kategorie důležitou, abychom byli schopni postihnout procentuální zastoupení mužů a žen v revizi retribuice.

5. Datum narození. Datum narození je velmi důležitým údajem, který nám umožňuje získat přehled o stáří jednotlivých osob. Pro statistické účely jsme sledovali stáří v době vynesení rozsudku. Jelikož jsme registrovali tuto kategorii ve velmi široce vymezených úsecích, spokojili jsme se právě se stářím osob v době vynesení soudního rozhodnutí. Věkem jednotlivých osob jsme se zabývali prozatím pouze u odsouzených. V některých případech obsahovaly zdrojové materiály pouze rok narození. V takovém případě jsme vycházeli z data narození k 1. lednu toho roku.

6. Místo narození. Místo narození, pokud je uvedeno, je vypisováno z původní kategorie „Narozen“.

³⁸ Konkrétní případy uvádí např. Kateřina KOČOVÁ, *Druhá retribuice. Činnost mimořádných lidových soudů v roce 1948*, Soudobé dějiny 12, č. 3–4, 2005, s. 603an, anebo B. FROMMER, *Národní očista*, s. 433an.

7. Bydliště. Položka bydliště byla ve zdrojových materiálech zapsána bohužel bez označení soudního okresu, v případě cizích měst byla vyznačena v závorce i země, ze které obžalovaný pocházel.

8. Povolání. Při provádění revize retribuce vypisovali úředníci oproti předchozímu období i kategorii povolání. Bohužel se zapisovatelé tehdy při tvorbě záznamů nedrželi žádné metodiky, která by povolání zařadila do jednotlivých kategorií, jako tomu bylo v následujících letech. Proto jsme zatím s touto položkou statisticky dále nepracovali. Pro zpracování těchto zajisté velmi zajímavých údajů bude nutné nejdříve připravit vhodnou metodiku, podle které zařadíme jednotlivá povolání (montéři, asistenti, posluhovačky aj.) do jednotlivých kategorií. Cílem této větve bádání má být zjištění, zda revize retribuce vykazovala rysy třídní justice či nikoli. Tato otázka je natolik zásadní, že nelze k údajům o povolání ve zdrojových materiálech přistupovat bez pečlivého vyhodnocení včetně zhodnocení dopadu v budoucnu přijaté metodiky na závěry. A to s ohledem i na sčítání lidu v roce 1947, který se nedržel metodiky, která byla užívána po roce 1948.

9. Národnost. V případě národnosti se vyskytovala nejčastěji národnost česká, poté německá, popř. jiná. V části záznamů je uvedena též národnost neznámá, což vzhledem k počtu takových případů z hlediska vyhodnocení nehraje prakticky žádnou roli.

10. Datum rozhodnutí. Datum rozhodnutí se v původních seznamech nenachází, seznamy jsou totiž řazeny vytvářeny podle jednotlivých hlavních přelíčení v jeden den. Podle toho jsme z jednotlivých seznamů byli schopni určit, kdy bylo vyneseno rozhodnutí. Popř. jsme se museli vypořádat s otázkou, že se hlavní přelíčení „nekonalo“ a konalo se v jiný den. To jsme poté museli zohlednit i při zpracování statistiky, poněvadž v opačném případě by se obžalovaný vyskytoval v seznamu dvakrát a mohlo by to zkreslit finální výsledky. Rozhodli jsme se proto uvést obžalovaného vždy jenom jednou ve finální tabulce, byť by byl na dvou různých seznamech, a zapsat data z konečného rozsudku. Obdobně řešení jsme zvolili u případů označených „odročeno“. Pokud ovšem odročené nebo neproběhlé hlavní přelíčení nebylo již nařízeno, ve finální statistice jsme zohlednili i finální verdikt „odročeno“ a „nekonalo se“. U výroku původně zapsaného „uznán vinným“ jsme zapsali jako „upuštěno od potrestání“, které se jinde v seznamech běžně vyskytovalo.

11. Paragraf. V původním seznamu se nazývá tento sloupec „Trestný čin“. Bohužel není v tomto sloupci rozlišeno, zda zahrnuje trestné činy, pro něž byl pachatel odsouzen, nebo i zproštěn (někdy bylo odlišení zapisováno do poznámky), proto jsme využili tento sloupec jen pro statistiku četnosti jednotlivých trestných činů. Další problém v tomto sloupci byl u chybného zapisování § 11, který není rozdělen na odstavce, přestože je v seznamech zapsán i ve formátech § 11 odst. 1–3. Nejednalo se o ojedinělé případy, ani písařské chyby. Tyto odstavce jsme zrušili a sjednotili podle litery zákona. V tomto sloupci se mohlo nacházet pouze číslo 1–

11, popř. 20 (nadržování), pokud se jednalo o jiné číslo, jednalo se o zjevnou chybu.

12. Trest, resp. hlavní trest. Tuto položku jsme vypisovali z kategorie pod původním názvem „Výsledek“. Do něho byl zapisován jak hlavní, tak vedlejší tresty. Tato kategorie tedy byla rozdělena do dalších, abychom byli schopni zjistit nejenom hlavní trest, ale i výkon hlavního trestu ve zvláštních nucených pracovních oddílech a trest ztráty cti, vč. propadnutí jmění. Někdy byl uveden v měsících, či týdnech. Proto tímto způsobem bylo i číselně přepočítáno na rok (tři měsíce – 3/12, pět týdnů na 5/52³⁹). Pokud byla obnova ve prospěch usnesením zamítnuta, bylo do seznamu vypsáno „zamítnuto“, obdobně pokud se soud prohlásil za nepřislušný, do trestu bylo vypsáno „nepřislušnost“, či pokud obžalovaný před vynesením rozhodnutí zemřel, do trestu vypsáno „zemřel“, pokud „vyloučeno k samostatnému projednání“, tak se postupovalo obdobně jako u „odročeno“.

13. Pracovní oddíly. O vypisování těchto údajů viz obdobně 12. Trest. Původně v seznamu nebylo vypsáno číslem, kolik měl odsouzený vykonat z uloženého trestu v těchto pracovních oddílech. Bylo nutné tedy využít data ze sloupce č. 12. Trest. Pokud byl obžalovaný odsouzen k 5 letům těžkého žaláře a celý trest měl být vykonán v pracovních oddílech, tak bylo vypsáno 5 let i do sloupce 13. Pracovní oddíly. Pokud polovina z takto uloženého trestu, tak se vypsalo 2,5 apod. Problém nastává u převedení údaje „polovina doživotního trestu“, u něhož jsme zatím nestanovili konstantu, jak číselně vyhodnotit doživotní trest. Jinak je nutné pracovat s polovinou doživotí u 18letého odsouzeného, jinak u 65letého odsouzeného. Někdy bylo u pracovních oddílů zapsáno „dle zdravotního stavu“, v tomto případě bylo vypsáno „IND“ (individuálně).

14. Ztráta cti. O vypisování těchto údajů viz obdobně 12. Trest. Zpravidla byl tento trest původně zapsán ve formě číslovky, která se pouze přepsala do tohoto sloupce.

15. Propadnutí jmění. O vypisování těchto údajů viz obdobně 12. Trest. U propadnutí jmění bylo původně zapsáno celé jmění, polovina, třetina apod. Proto jsme si stanovili jako konstantu 1 jako celé jmění, 1/2 jako polovina, 1/3 apod. Ve vypisovaných datech se vyskytovalo i propadnutí podniku.

16. Poznámka. Poznámka je jednou z nejzajímavějších kategorií záznamů, protože do ní bylo vypisováno v podstatě vše, co se nehodilo do předchozích. Pokud tedy byl někdo zproštěn, nehodilo se to vypisovat do předtištěného „Trestu“, ale zapsalo se to do poznámky. Někdy se i vypisovalo, že obžalovaný původně v předchozí retribuci byl odsouzen na 10 let k těžkému žaláři, ale v revizi retribuci byl zproštěn, popř. osoba byla odsouzena k trestu smrti, ale rozsudek byl vynesen v její nepřítomnosti, a tedy trest nevykonán apod.

³⁹ Jsme si vědomi, že rok 1948 nemusel mít 52 týdnů, ale pro účely statistického zpracování jsme si museli stanovit konstantu.

5) Statistické zpracování

Ještě před dokončením revize retribuce pronesl A. Čepička několik slov o revidované retribuci s tím, že MLS projednaly 15 000 případů, což měla být polovina všech případů.⁴⁰ Zmiňované číslo odpovídá tomu, kolik napadlo ve skutečnosti případů, byť konečné číslo nemáme kvůli chybějícím datům. K dispozici jsme měli jen čísla nového nápadu případů u měsíce dubna, srpna – prosince s průběžným číslem 9 373, tudíž není vyloučeno, že v průběhu 3 měsíců mohlo napadnout dalších téměř 6 tisíc případů. Navíc o čísle 15 153 napadených případů k 30. listopadu 1948 hovoří i zpráva z 15. prosince 1948, která se mohla stát podkladem pro Čepičkův projev, byť si z ní vytáhl pouze toto číslo. Zpráva dále hovoří o 3 788 podaných obžalobách, dále bylo podle zprávy 5 161 případů zastaveno dle § 412 trestního řádu nebo zrušeno podle § 224 trestního zákona, postoupeno 862 případů a zastaveno podle § 90 a 112 trestního řádu celkem 4 213.⁴¹

Podíváme-li se na případy, které se dostaly k hlavnímu přelíčení, po sečtení všech dat vychází, že se k hlavnímu přelíčení k MLS dostalo celkem 2 486 případů (tj. 16,6 % ze všech případů) s celkovým počtem 2 751 obžalovaných (viz graf v příloze č. 3). Vycházíme-li ovšem z předpokladu, že mohl veřejný žalobce zažalovat až 100 000 případů, pak toto číslo klesá až na 2,5 %.

Tabulka č. 1

2 486	Počet případů
2 507	unikátní spisové značky
92	bez spisových značek
2 751	počet obžalovaných

Z počtu 2 751 obžalovaných u MLS výrazně převažovali muži (82,6 %) oproti ženám (17,4 %), čímž se víceméně zachoval poměr z předchozího období, v němž bylo odsouzeno 82,3 % mužů na 16,5 % žen. Pokud se podíváme na národnost, u revize retribuce oproti předchozímu období, kdy převažovali právě Němci 60 % vůči Čechům 39 %, se poměr obrátil na 71,4 % Čechů vůči 24,4 % Němců, což je logické vzhledem k proběhnuvšímu odsunu Němců. Graficky je vyjádřena statistika rozhodnutí dle národností v příloze č. 3, která zachycuje i nepatrné procento jiných národností. Češi převažují jak v celkovém počtu

⁴⁰ Stenoprotokol z 22. prosince 1948 [cit. 16. 4. 2017]
<http://www.psp.cz/eknih/1948ns/stenprot/021schuz/s021004.htm>.

⁴¹ NA, Praha, fond Ministerstvo spravedlnosti (nezpracováno), k. 20, Hlavní líčení – nedodělky. Zpráva z 15. prosince 1948.

obžalovaných, tak v odsouzených a v případech zproštění obžaloby. Podíváme-li se ovšem na národnost u odsouzených (viz příloha č. 5), docházíme k mnohem zajímavějším výsledkům. Podle našich údajů se u odsouzených v MLS Opava nevyskytl ani jediný případ odsouzené osoby německé národnosti, kdežto k opačnému závěru můžeme dojít u MLS Most, u kterého bylo přes 80 % odsouzených německé národnosti. Tato data bohužel nemůžeme přesně porovnávat s předchozím obdobím 1945–1947, protože naše data obsahují pouze informace o celkovém počtu obžalovaných u hlavního přelíčení. Nicméně pokud bychom vycházeli z hypotézy, že se struktura osob obžalovaných podobala struktuře odsouzených, u MLS Most by nedošlo k výraznější změně, zato u MLS Opava by výsledky v roce 1948 velice překvapily. V předchozím období bylo totiž u MLS Opava obžalováno 70,4 % Němců a 28,8 % Čechů.

Tabulka č. 2

Počet obžalovaných	Procenta	Pohlaví
2 272	82,6 %	muži
479	17,4 %	ženy

Podle výsledku řízení došlo u 47,6 % ke zproštění obžaloby (v drtivém množství případů se jednalo o obžalované muže), 44,8 % bylo odsouzeno (ať již k těžkému žaláři, příp. byl trest vykonán vazbou), u 2,9 % případů byl vynesena odsuzující rozsudek, ale bez uložení trestu (pravděpodobně tedy stačilo k napravení pachatele pouze morální odsouzení) a zbylé případy zahrnovalo neproběhlá či odročená řízení, stažení obžaloby apod.

Tabulka č. 3

Počet obžalovaných	Procenta	národnost
1 963	71,4 %	česká
671	24,4 %	německá
39	1,4 %	jiná
78	2,8 %	neznámá

Další kategorií byla povaha spáchaného zločinu souzených osob. Nejvíce byli stíháni pro propagaci nacistického či fašistického režimu podle § 3 odst. 1⁴² velkého retribučního dekretu (44,2 %), poté následovalo udavačství podle § 11⁴³ (36,25 %), členství ve zločineckých organizacích podle § 2⁴⁴ (22,1 %) a činovnictví v těchto organizacích dle § 3 odst. 2 (8,5 %). Pokud bychom členství a činovnictví chtěli podřadit do jedné skupiny, jednalo by se o třetí nejčtenější zločin projednávaný v průběhu hlavních přelíčení. Vedle toho není možné opomenout i zavinění ztráty svobody podle § 7 odst. 1⁴⁵ velkého retribučního dekretu (9,7 %), zločiny proti státu podle § 1 (7,1 %) aj. Tyto vývojové trendy ostatně potvrzuje druhý graf v příloze č. 2 a dle jednotlivých MLS příloha č. 6.

Ohledně věkového rozložení byly nejčastěji odsouzeny osoby ve věku 41–51 let (34 %), dále 31–41 let (24,1 %), 51–61 let (23,8 %) a potom následuje mladá generace 21–31 let (9,2 %) a starší osoby nad 61 let (6,1 %). Tyto výsledky mohou být překvapující, neboť nadpoloviční počet odsouzených byl starší než 41 let, resp. 82 % odsouzených osob je starší 31 let (viz čtvrtý graf v příloze č. 3 a graf v příloze

⁴² § 3 odst. 1 velkého retribučního dekretu zní: „Kdo v době zvýšeného ohrožení republiky (§ 17) propagoval nebo podporoval nacistické nebo fašistické hnutí, nebo kdo v oné době tiskem, rozhlasem, filmem nebo divadlem, nebo na veřejném shromáždění schvaloval nebo obhajoval nepřátelskou vládu na území republiky, nebo jednotlivé nezákonné činy okupačních velitelství a úřadů a orgánů jim podřízených, trestá se, nedopustil-li se činu přísněji trestného, za zločin těžkým žalářem od pěti do dvaceti let, spáchal-li však takový zločin v úmyslu, aby rozvrátil mravní, národní nebo státní vědomí československého lidu, zejména československé mládeže, trestá se těžkým žalářem od deseti do dvaceti let, a za okolností zvláště přitěžujících těžkým žalářem od dvaceti let až na doživotí, nebo smrtí.“

⁴³ Paragraf 11 velkého retribučního dekretu zněl: „Kdo v době zvýšeného ohrožení republiky ve službách nebo v zájmu nepřítel, nebo využívají situace přivoděné nepřátelskou okupací jiného nebo nějakou skutečnou nebo vymyšlenou činnost udal, trestá se za zločin těžkým žalářem od pěti do deseti let. Zavínil-li však udavač svým udáním ztrátu svobody československého občana, trestá se těžkým žalářem od deseti do dvaceti let. Mělo-li udání za přímý nebo nepřímý následek ztrátu svobody většího počtu lidí nebo těžkou újmu na zdraví, trestá se doživotním žalářem, mělo-li za následek něčí smrt, trestá se smrtí.“

⁴⁴ Paragraf § 2 velkého retribučního dekretu zněl: „Kdo v době zvýšeného ohrožení republiky (§ 18) byl členem organizací: Die Schutzstaffeln der Nationalsozialistischen Deutschen Arbeitspartei (S. S.), nebo Freiwillige Schutzstaffeln (F. S.), nebo Rodobrany, nebo Szabadcsapatok, nebo jiných zde nejmenovaných organizací podobné podoby, trestá se, nedopustil-li se činu přísněji trestného, za zločin těžkým žalářem od pěti do dvaceti let a za okolností zvláště přitěžujících těžkým žalářem od dvaceti let až na doživotí.“

⁴⁵ Přesné znění paragrafu 7 odst. 1 velkého retribučního dekretu: „Kdo sám nebo v součinnosti s jinými v době zvýšeného ohrožení republiky (§ 18), ve službách nebo v zájmu Německa, nebo jeho spojenců, nebo republiky nepřátelského hnutí, jeho organizací či členů zavinil ztrátu svobody obyvatele republiky bez jiných následků, trestá se za zločin těžkým žalářem od pěti do dvaceti let. Způsobil-li viník takto ztrátu svobody většího počtu obyvatel republiky, může soud uložit trest těžkého žaláře od dvaceti let až na doživotí, za okolností pak zvláště přitěžujících trest smrti.“

č. 5). Přitom průběžné výsledky činnosti Státního soudu⁴⁶ zatím napovídají, že od roku 1949 byla postihována spíše mladší generace.

Tabulka č. 4

Počet případů	Procenta	Věk odsouzených
1 233		
2	0,2 %	0–21
114	9,2 %	21–31
297	24,1 %	31–41
419	34,0 %	41–51
294	23,8 %	51–61
75	6,1 %	61–71
7	0,6 %	71–

V příloze se nachází i další grafy, které znázorňují vývojové trendy u popisovaných jevů. V prvním grafu v příloze č. 4 byly seřazeny všechny MLS podle počtu obžalovaných, u nichž proběhlo nebo mělo proběhnout hlavní přelíčení. Všechny MLS s výrazným náskokem předstihl MLS Praha (795 obžalovaných), což jen potvrdilo trend i z předchozího období retribuční. Co nás ovšem překvapilo nebylo umístění MLS Brno na druhém místě, jako spíše počet případů, který projednal (242 obžalovaných). Pokud bychom to mohli porovnat s předchozím obdobím, MLS Brno projednal 57 % celkového počtu projednaných případů MLS Praha, v roce 1948 ovšem stěží projednal 30 %. Další graf v příloze č. 4 znázorňuje přehled obžalovaných všech MLS (bez MLS Praha) podle pohlaví a prokazuje, že v drtivé většině byli obžalovanými muži.

Konečně závěrem je možné statisticky zjistit data k jednotlivým MLS, jak je to znázorněno u MLS v Ostravě (příloha č. 7), který jsme si symbolicky vybrali podle prvního publikovaného MLS. Chtěli jsme naše data porovnat s výsledky první monografie, která se zabývala retribuční, a porovnat je. Bohužel autor zpracoval statistiku souhrnně k období retribuční v letech 1945–1948, podle které bylo v tomto období souzeno 1 745 obžalovaných, tudíž tato data nemůžeme porovnat.

⁴⁶ V rámci výzkumu činnosti Státního soudu oddělení Praha probíhajícím mj. ve spolupráci Právnické fakulty UK, Národního archivu a Přírodovědecké fakulty UK bylo zjištěno, že v případech, u kterých bylo zahájeno trestní řízení v roce 1948 převažuje věk odsouzených za politické trestné činy mezi 20 a 30 lety věku. Výsledky tohoto výzkumu zatím nejsou publikovány, prezentovány byly na konferencích, naposledy 25. 10. 2016 na Ústavu pro studium totalitních režimů.

S obdobnými problémy jsme se setkali i u dalších monografií a kvalifikačních prací. Každý autor vybraný MLS zpracoval jiným způsobem a sbíral odlišná data, která byla někdy i chybně zapisována. Příkladem mohou být uložené tresty, u nichž je autoři vypisovali v souladu novodobou terminologií trestního práva, tudíž místo „dočasného trestu na svobodě“ bylo zapisováno „trest odnětí svobody“ apod. Někdy naopak byla přebírána lidová označení výroků u vynesených rozsudků, často se místo „zproštěn“ objevuje „osvobozen“, místo „zrušeno“ je uvedeno „zemřel“ apod. V případě budoucího zpracování činnosti všech MLS by bylo tedy vhodné zavést jednotnou metodiku pro vypisování dat ze spisů.

Závěr

Revize retribuce dosud nebyla komplexně zpracována, přestože se jedná o ožehavější téma než předchozí vlna retribuce. Literatura⁴⁷ vychází primárně ze statistiky ministerstva spravedlnosti, která ovšem zahrnuje počet odsouzených osob, nikoliv počet zproštěných případů. Statistika tohoto resortu konstatuje na 2 384 odsuzujících rozsudků, což téměř odpovídá našemu počtu případů (2 457), které ovšem zahrnují nejen odsuzující rozsudky, ale i zproštěné případy aj. Zatímco nám vyšlo 1 233 odsuzujících rozsudků (813 Češi, 348 Němci), ve statistice ministerstva spravedlnosti je uvedeno 2384 odsouzených (1 419 Čechů a Slováků, 943 Němců a 22 ostatních). Vedle toho ještě máme k dispozici již několikrát zmiňovanou zprávu z 15. prosince 1948, která neobsahuje informace platné k 15. prosinci 1948 ani komplexní čísla, ale konstatuje na 1 793 odsuzujících rozsudků (1 014 Čechů a 903 Němců). Uvedená čísla jsou diametrálně odlišná, proto jsme hledali další zdroje. Borák⁴⁸ odkazuje na Kaplanovy statistiky, z nichž druhá uvádí 1 244 osob odsouzených v době revize retribuce v celé ČSR, včetně Slovenska, na české země by tedy připadlo 807 odsouzených, kdežto Čs. vládní komise pro stíhání nacistických válečných zločinců – z celkového počtu 33 463 osob připadly na české země dva tisíce odsouzených v revizi. Uvedené údaje jsou natolik matoucí a diametrálně odlišné, že považujeme za důležité zjistit v budoucnu příčiny těchto rozdílů. Proto považujeme tuto práci za vstupní studii k výzkumu revize retribuce pomocí statistických metod. Jedná se v první řadě o studii, která se pokouší využít nezpracované archivní, ale známé materiály a syntetizovat z toho závěry, přestože jsme si vědomi nedostatků, které budeme v budoucnu muset vyřešit.

Dosud nezjištěnou otázkou je třídní profil obžalovaných a procentuální porovnání s počtem obyvatelstva v daném území. Jestliže daný MLS odsoudil více rolníků v zemědělské oblasti, bude toto zjištění mít jiný význam než v případě

⁴⁷ Srov. B. FROMMER, *Národní očista*, s. 437, KOČOVÁ, *Druhá retribuce*, s. 615n.

⁴⁸ M. BORÁK, *Spravedlnost podle dekretu*, s. 79.

blízkosti velkého města s vyšším procentem úředníků a podnikatelů. Nelze používat data obžalovaných a odsouzených izolovaně bez zjišťování diference společnosti a vycházet primárně jen z pravidel a předpokladů, které si postavil tehdejší režim. Když neporovnáme právě komplexně tato čísla, nemůžeme dojít k jednoznačnému závěru, že se jednalo v případě revize retribuce o třídní justici. K tomuto závěru nejde dojít jen na základě excesů, v nichž došlo zneužití justice k odsouzení nevinných osob, a vlastní závěry podepřít směrnicí Zemského soudu v Praze, která soudům zakazovala projednávat případy Čechů z nižších sociálních vrstev. V těchto případech potom při směřování faktů dochází k chybné interpretaci práva *de iure* a *de facto*, jelikož praxe mohla být (anebo naopak nebyla) úplně odlišná.

S prvními propočty nás samozřejmě zajímá i to, jestli se výrazně projevil politický vliv OAV NF v činnosti MLS, protože se jednalo o odlišný prvek oproti předchozímu retribučnímu období, který by bylo vhodné prozkoumat. Je jistě velice zajímavé zjištění, že MLS v Klatovech projednal 37 případů a z toho bylo 18 navrženo právě těmito výbory⁴⁹, ale pro další výklad a zasazení do kontextu je nutné zjistit, jaký byl výsledek těchto řízení. Zda bylo všech 18 obžalovaných odsouzeno, a tedy byl politický vliv na rozhodnutí výrazný, anebo byli všichni, či většina zproštěna a tento aspekt neměl na revizi retribuce žádný vliv.

Stejně tak není možné z přehledů o proběhlých hlavních přelíčeních rozeznat, zda případ rozhodoval tříčlenný nebo pětičlenný senát, tedy zda se jednalo o nový případ anebo se měl otevřít věc pravomocně rozhodnout. Pokud bychom věděli, jaký senát věc rozhodoval, mohli bychom určit, kolik případů bylo znovuotevřeno již po vynesení ať již zprošťujícího, nebo odsuzujícího rozsudku.

Jelikož již víme, že ke konci revize bylo mnoho soudců jmenováno soudci u Státního soudu, máme v úmyslu zjistit, jestli se změnila rozhodovací praxe jednotlivých soudců z povolání, kteří byli dříve činní zejména u MLS Praha a Brno. Máme v úmyslu naše seznamy rozšířit o další údaj a sice, který soudce soudil jaký případ, zda rozhodoval stejně přísně anebo mírně u obou soudů anebo zda se jejich postoj změnil, přestože jsme si vědomi, že soudil podle odlišných právních předpisů. Ale chceme tímto způsobem zachytit vývojové tendence jednotlivých soudců při rozhodování o vině a trestu.

Konečně se pro budoucí finální studii nabízí finální komparace činnosti všech MLS při revizi retribuce s ohledem na geografické rozložení (zda se jedná o pohraniční oblast či vnitrozemí), tamní populaci (demografická data), množství excesů a politických procesů. Jen na základě této komplexní syntézy budeme schopni odpovědět na otázku, zda se v případě revize retribuce jednalo o politické procesy či nikoliv. Protože teprve po zodpovězení předchozích otázek budeme schopni zjistit, zda se tehdy *de iure* shodovalo s *de facto*.

⁴⁹ Michaela BURDOVÁ, *Mimořádný lidový soud v Klatovech*. Diplomová práce. Vedoucí práce: prof. JUDr. Jan Kuklík, DrSc. Praha: Univerzita Karlova, Právnická fakulta, 2007.

Příloha č. 1

Zákon ze dne 25. března 1948, jímž se obnovuje účinnost retribučního dekretu a nařízení o lidovém soudnictví a mění některá jejich ustanovení.

[Účinnost od 2. dubna 1948 – 31. prosince 1948]

Ústavodárné Národní shromáždění republiky Československé usneslo se na tomto zákoně:

Čl. I

§ 1.

Účinnost dekretu prezidenta republiky ze dne 19. června 1945, č. 16 Sb., o potrestání nacistických zločinců, zrádců a jejich pomahačů a o mimořádných lidových soudech, ve znění předpisu jej měnících a doplňujících (dále jen retribuční dekret), se obnovuje, přičemž se ustanovení hlavy II. retribučního dekretu mění a doplňují takto:

a) Konati hlavní přelíčení o činech trestných podle retribučního dekretu a rozhodovati o návrzích na obnovu řízení o takových činech přísluší výlučně mimořádnému lidovému soudu.

b) Mimořádný lidový soud soudí ve tříčlenných senátech, složených z předsedy, jímž je soudce z povolání, a ze dvou soudců z lidu; skončilo-li však předchozí řízení (čl. I; § 2) rozsudkem, soudí mimořádný lidový soud senátech pětičlenných, složených z předsedy, jímž je soudce z povolání, a ze čtyř soudců z lidu. K usnesením, pro něž se podle § 29 retribučního dekretu vyžaduje při pětičlenných senátech alespoň 4 hlasů, jest při tříčlenných senátech třeba jednomyslnosti.

c) Přednosta mimořádných lidových soudů, jejich náměstky a soudce z povolání ustanovuje ministr spravedlnosti ze soudců v činné službě. Soudce z lidu jmenuje ministr spravedlnosti ze seznamů sestavených okresními národními výbory.

d) Veřejné žalobce mimořádných lidových soudů jmenuje ministr spravedlnosti ze státních zástupců, ze soudců v činné službě nebo z osob zapsaných v seznamu obhájců.

e) O delegaci platí obdobně ustanovení § 62 tr. ř.; rozhodnutí zemského soudu o delegaci je konečné.

§ 2

Řízení pro činy trestné podle retribučního dekretu, pravomocně skončené před nabytím účinnosti tohoto zákona, lze na návrh veřejného žalobce zahájit nebo v něm pokračovat i bez podmínek a formálností obnovy.

Čl. II

§ 1

Na Slovensku obnovuje sa účinnosť nariadenia Slovenskej národnej rady zo dňa 15. mája 1945, č. 33 Sb. n. SNR vo znení predpisov ho meňacích a doplňujúcich, o potrestaní fašistických zločincov, okupantov, zradcov a kolaborantov a o zriadení ľudového súdnictva (ďalej nariadenie o ľudovom súdnictve) s týmito zmenami a doplnkami:

- a) konať hlavné pojednvanie o činoch trestných podľa nariadenia o ľudovom súdnictve a rozhodovať o návrhoch na obnovu trestného konania prislúcha výlučne ľudovému súdu.
- b) Ľudový súd súdí v trojčlenných senátoch, složených z predsedu, ktorý je sudca z povolania, a zo dvoch súdcov z ľudu.
- c) Ak skončilo predchádzajúce rozhodnutie rozsudkom, súdia v senátoch päťčlenných, složených z predsedu, ktorý je sudca z povolania, a zo štyroch súdcov z ľudu.
- d) Ľudové súdy sa zriadajú v sídlach krajských súdov; ich prednostov, námestníkov a súdcov z povolania ustanovuje na návrh povereníka spravodlivosti minister spravodlivosti zo súdcov v činnnej službe. Súdcov z ľudu menuje povereník spravodlivosti zo soznamov, zostavených okresnými národnými výbormi (správnymi komisiami).
- e) Verejných obžalovcov ľudových súdov menuje minister spravodlivosti na návrh povereníka spravodlivosti zo štátnych zástupcov, zo súdcov v činnnej službe alebo z osob zapísaných v sozname advokátov.
- f) O trestnom konaní platia ustanovenia Trestného poriadku (zák. č. XXXIII/1896) s tou odchýlkou, že sa proti rozhodnutia ľudových súdov nepripúšťa riadny opravných prostriedok.

§ 2

Konanie pre činy trestné podľa nariadenia o ľudovom súdnictve, ktoré bolo pred nadobudnutím účinnosti tohoto zákona právoplatne ukončené, možno na návrh verejného obžalobcu zaviesť alebo v ňom pokračovať aj bez podmienok a formálností obnovy.

§ 3

Trest smrti uložený ľudovým súdom vykoná sa do dvoch hodín po vyhlásení rozsudku. Na výslovnú žiadosť odsúdeného môže byť lehota predĺžená o ďalšiu hodinu. Ak sa konalo konanie v neprítomnosti obžalovaného, vykoná sa trest smrti do 24 hodín po dopadnutí odsúdeného. Výkon trestu treba však na primeraný čas odložiť, ak to žiada verejný obžalobca z dôležitého verejného záujmu.

Čl. III.

§ 1

Účinnost retribučního dekretu a nařízení o lidovém soudnictví se končí dnem 31. prosince 1948.

§ 2

(1) Zrušují se:

a) ustanovení čl. III, § 2 zákona ze dne 18. prosince 1946, č. 245 Sb., jímž se mění a doplňují dekrety prezidenta republiky o mimořádném lidovém soudnictví a prodlužuje jejich účinnosti,

b) ustanovení § 1, 5, 6 odst. 1 a 3 nařízení Slovenské národní rady ze dne 19. prosince 1947, č. 88 Sb. n. SNR, kterým se upravuje trestní řízení pro trestné činy podle nařízení č. 33/1945 ve znění vyhlášky č. 58/1946 Sb. n. SNR, o potrestání fašistických zločinců, okupantů, zrádců a kolaborantů a o zřízení lidového soudnictví, neskončené za jeho platnosti.

(2) Ustanovení § 2, 3, 4, 6 odst. 2 a § 7 nařízení uvedeného v odstavci 1 písm. b) platí však obdobně v řízení upraveném v čl. II.

Čl. IV.

Tento zákon nabývá účinnosti dnem vyhlášení; provedou jej ministři spravedlnosti, vnitra a národní obrany.

dr. Beneš v. r.

Gottwald v. r.

arm. gen. Svoboda v. r.

Nosek v. r.

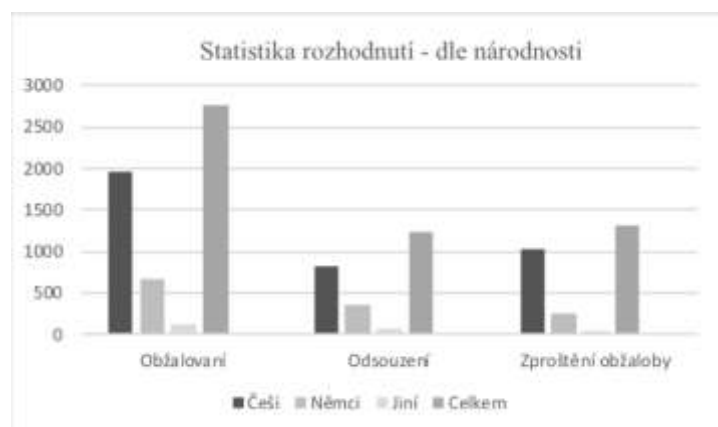
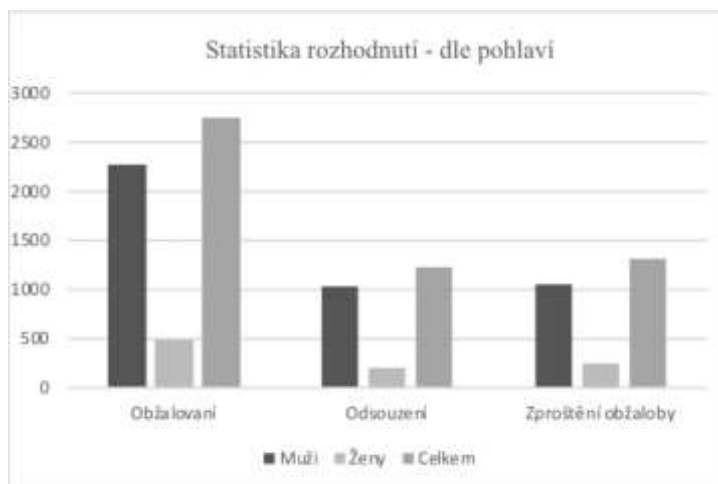
dr. Čepička v. r.

Příloha č. 2

Mimořádné lidové soudy – celkový přehled

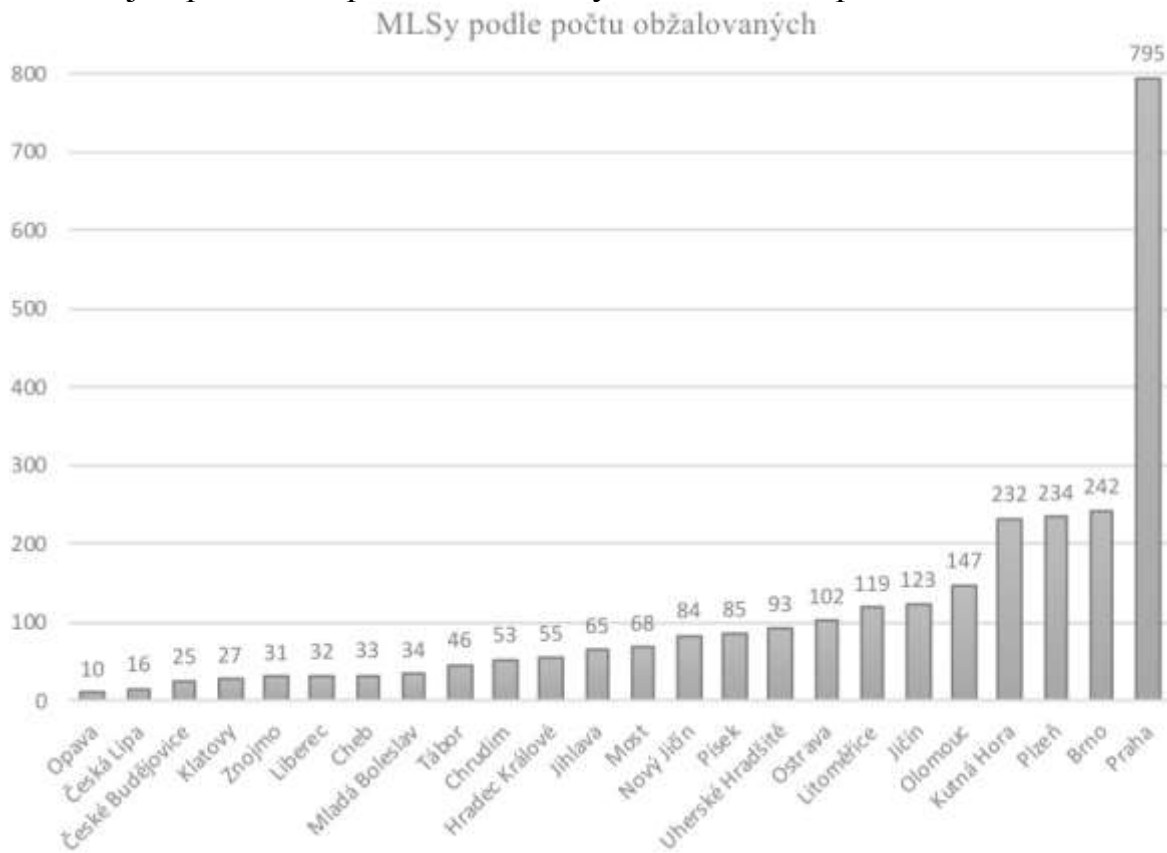
Počet unikátních soudních případů: 2 486

Počet obžalovaných: 2 751

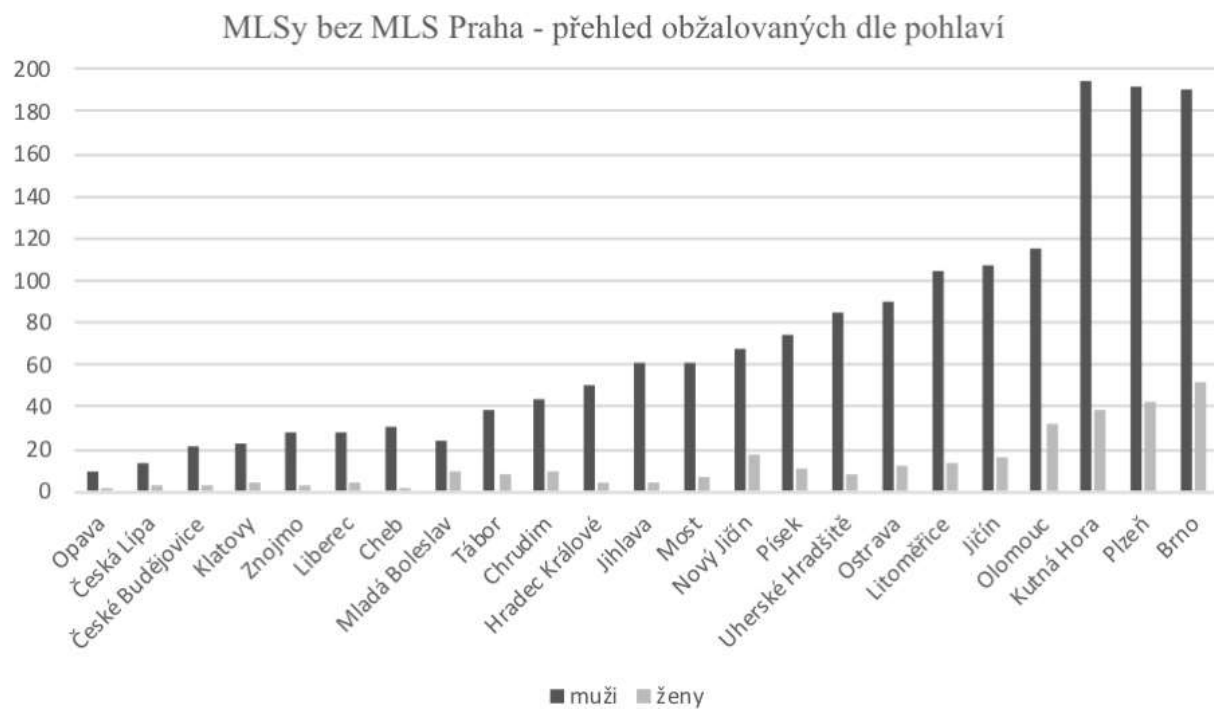

Příloha č. 3

Graf znázorňující porovnání počtu obžalovaných všech MLS při revizi retribuce.

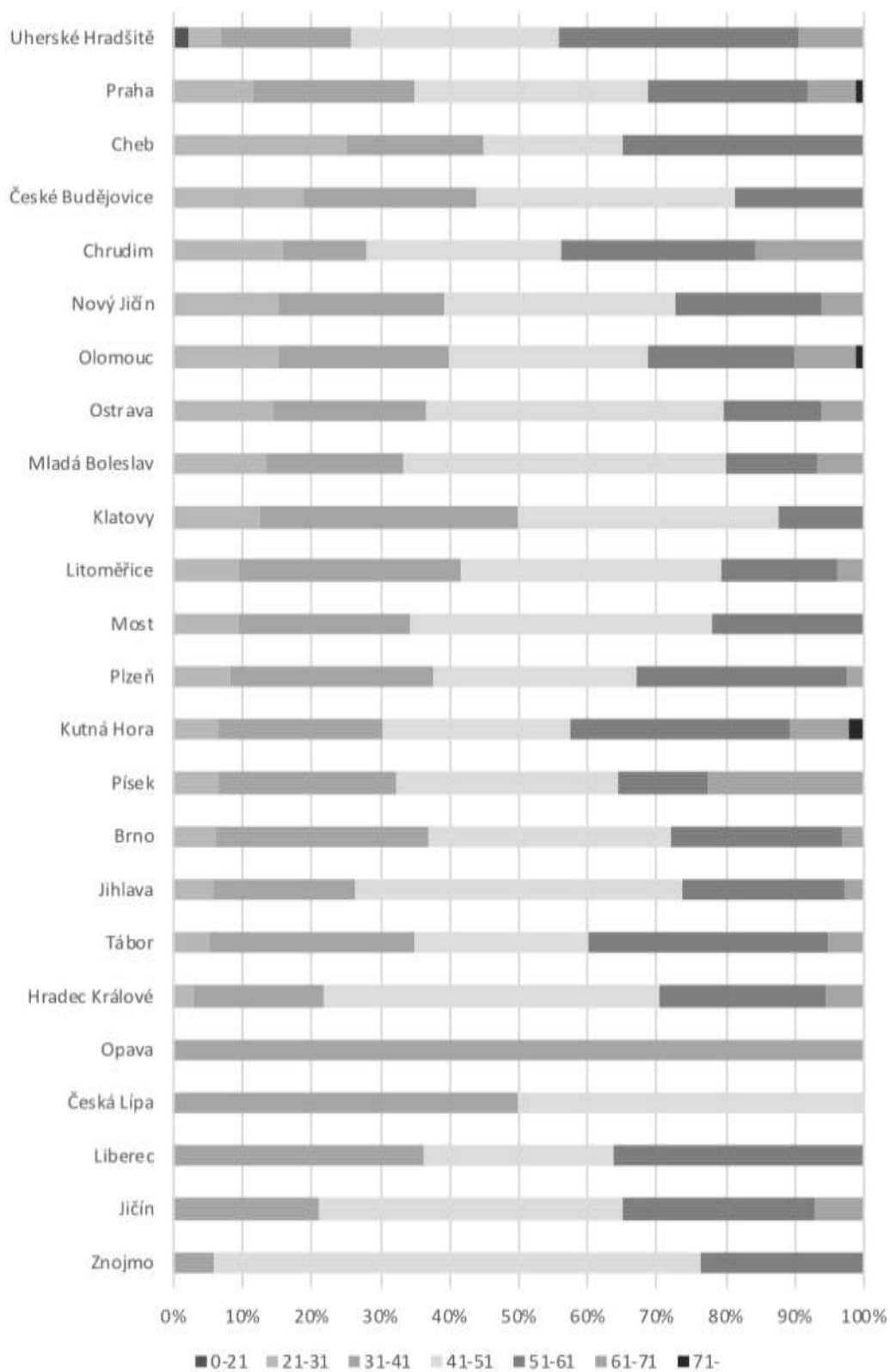
Graf znázorňující přehled obžalovaných všech MLS bez MLS Praha podle pohlaví.

Příloha č. 4

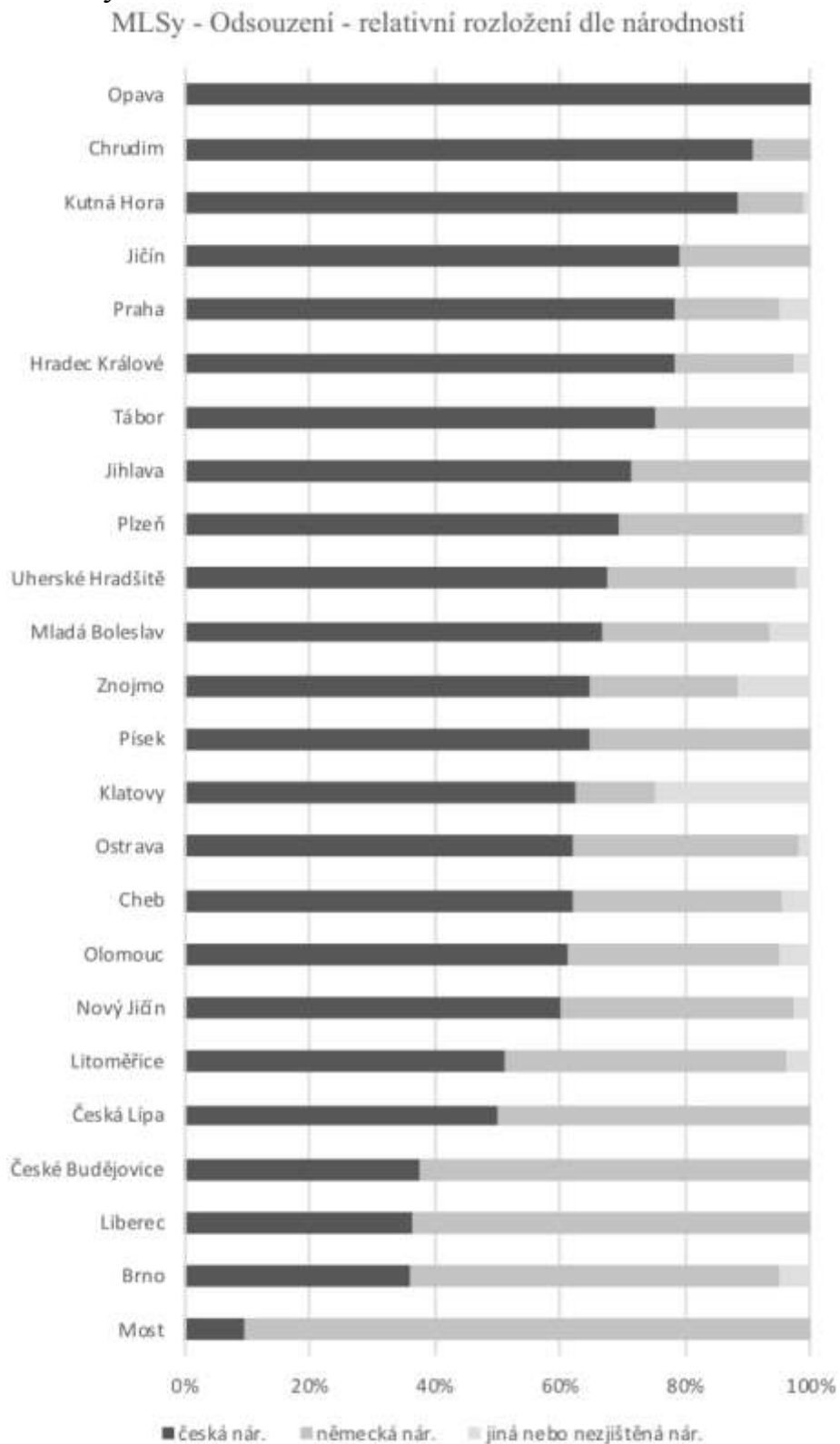
Věková struktura všech odsouzených v revizi retribuční.

MLSy - Věková struktura odsouzených

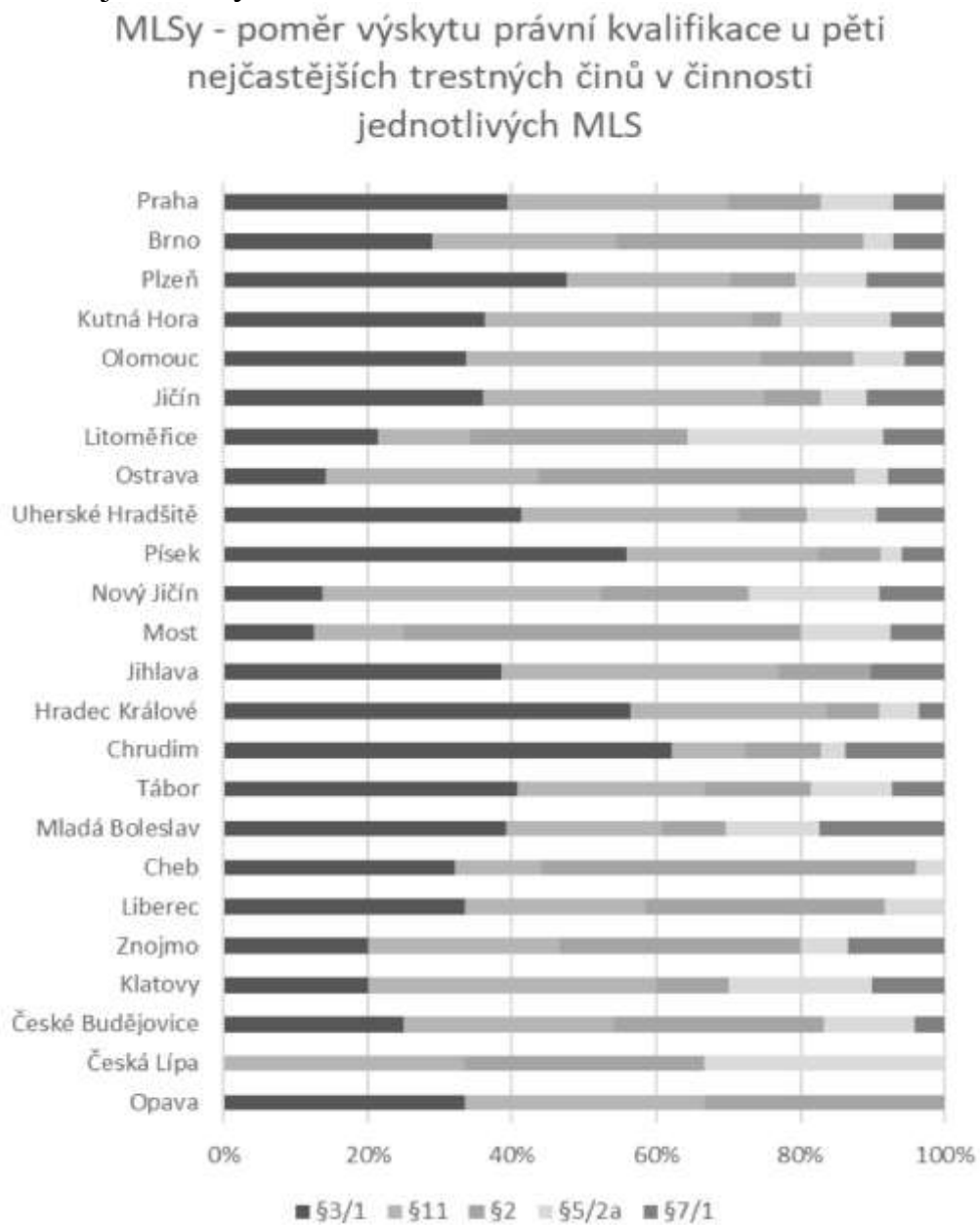
Příloha č. 5

Odsouzení MLS v revizi retribuce, které znázorňuje procentuální rozložení odsouzených různých národností.

Příloha č. 6

Graf znázorňující poměr výskytu právní kvalifikace u pěti nejčastějších trestných činů v činnosti jednotlivých MLS.

Příloha č. 7

Mimořádný lidový soud v Ostravě

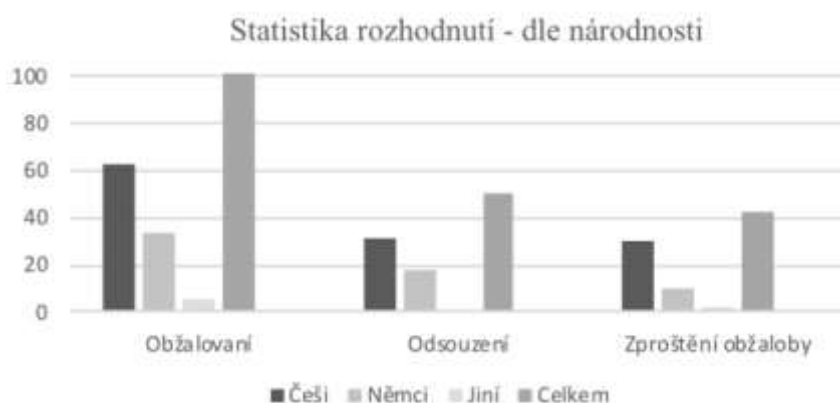
Sídlo soudu: Ostrava

Datum prvního rozsudku: 21. 06. 1948

Datum posledního rozsudku: 31. 12. 1948

Počet unikátních soudních případů: 95

Počet obžalovaných: 102

Lukáš Blažek – Daniela Němečková

Analyse der Revision der Retributionen von 1948 unter Anwendung von statistischen Methoden

Zusammenfassung

Die Revision der Retribution [*Anmerkung des Übersetzers: Retribution = Bestrafung von nazistischen Verbrechern und Verrätern des tschechischen Volks u. a. nach Dekret 16/1945*] ist bisher nicht komplex bearbeitet worden, obwohl es sich um ein heikleres Thema als die vorhergehende Retributionswelle handelt. Die Literatur geht primär von der Statistik des Justizministeriums aus, die zwar die Anzahl der Verurteilten beinhaltet, nicht aber die Anzahl der ihrer Anklage enthobenen Personen. Daher betrachten wir diese Arbeit als erste Studie zur Erforschung der Revision der Retribution mit Hilfe von statistischen Methoden. Es handelt sich in erster Linie um eine Studie, die versucht, unbearbeitete, wenn auch bekannte Archivunterlagen zu nutzen, und daraus Schlüsse zu synthetisieren, obwohl wir uns der Mängel bewusst sind, die wir in Zukunft zu lösen haben werden. Bisher unbeantwortet sind die Fragen nach dem Klassenprofil der Angeklagten und einem prozentuellen Vergleich mit der Bevölkerungszahl im betreffenden Gebiet. Wenn das jeweilige Gericht mehr Bauern in einer Landwirtschaftsregion verurteilte, so wird diese Feststellung eine andere Bedeutung haben als im Fall einer nahen Großstadt mit stärkerem Anteil an Beamten, Unternehmern und Gewerbetreibenden. Die Angaben zu den Angeklagten und Verurteilten dürfen nicht isoliert ohne Ermittlung der Differenzierung in der Gesellschaft verwendet werden und sollten primär nur von den Regeln und Annahmen ausgehen, die sich das damalige Regime gesetzt hatte. Wenn wir diese Zahlen eben nicht komplex vergleichen, können wir nicht zu dem eindeutigen Schluss kommen, dass es sich bei der Revision der Retribution um Klassenjustiz handelte. Zu dieser Schlussfolgerung kann man nicht aufgrund der Exzesse gelangen, bei denen die Justiz zur Verurteilung Unschuldiger missbraucht wurde, und man kann die eigenen Schlüsse mit der Richtlinie des Landesgerichts Prag unterstützen, die den Gerichten verbot, Rechtssachen von Tschechen aus den unteren sozialen Schichten zu verhandeln. In diesen Fällen kommt es dann bei Vermengung von Tatsachen zu einer falschen Interpretation des Rechts *de iure* und *de facto*, denn die Praxis konnte völlig anders sein oder im Gegenteil nicht völlig anders sein. Bei den ersten Berechnungen interessiert uns natürlich auch, ob sich der politische Einfluss der Aktionsausschüsse der Nationalen Front unter Beeinflussung durch die Kommunisten erheblich bei den Entscheidungen der außerordentlichen Volksgerichte bemerkbar machte, denn es handelte sich um ein abweichendes Element im Vergleich zu der vorhergehenden Retributionsperiode, das untersucht werden sollte. Für eine zukünftige finale Studie bietet sich ein Gesamtvergleich der Tätigkeit aller außerordentlichen Volksgerichte bei der Revision der Retribution in Hinblick auf ihre geografische Verteilung, die dortige Population (demografischen Date), die Anzahl der Exzesse und politischen Prozesse an. Allein aufgrund einer solchen komplexen Synthese werden wir dann in der Lage sein, die Frage zu beantworten, ob es sich bei der Retributionsrevision um politische Prozesse handelte oder nicht. Denn erst nach Beantwortung der vorhergehenden Fragen können wir feststellen, ob damals *de iure* mit *de facto* übereinstimmte.

Lukáš Blažek – Daniela Němečková

Analysis of the revision of retribution in 1948 using statistical methods

Summary

The revision of retributive justice has not previously been investigated comprehensively, despite the fact that it is more controversial issue than the previous wave of retribution. Previous writings primarily use Ministry of Justice statistics, but these only include the number of convicted people, and not the number of cases of acquittal. As such, we consider this paper represents an initial study on researching the revision of retribution using statistical methods. Above all, it is a study which endeavours to use unprocessed archival material known about, and synthesise conclusions from this despite being aware of the shortcomings which will have to be dealt with in future. A previously unanswered question is the class profile of defendants and a percentage comparison with population numbers in the particular area. If a particular court convicted more farmers in an agricultural area, this finding will have a different relevance than if the court was near a large town with a higher proportion of clerics and entrepreneurs. One cannot use the data of defendants and those convicted in isolation without ascertaining the differentiation of society, and base our study only on the rules and assumptions set up by the regime at the time. If we do not compare the these figures in a thorough comprehensive way, one may come to the firm conclusion that the revision of retribution represented class justice. However, once cannot come to this conclusion purely on the basis of the excesses which occurred in the abuse of justice to convict innocent people, and support this conclusion on the directives of the Provincial Court in Prague which forbade the cases of Czechs from lower social classes from being heard. In these cases, mixing of the facts leads to an incorrect interpretation of *de jure* and *de facto* law, where practice could have been, or in contrast was not entirely different. With the first calculations, we are also naturally interested in whether the political influence of National Front action committees is markedly seen, under the influence of the communists, in the actions of the Extraordinary People's Courts, since this is a new feature compared to the previous period of retribution, and it would be beneficial to investigate this. For a future final study, one might look at an overall comparison of the activities of all the Extraordinary People's Courts in regard to the revision of retribution taking account of geographical distribution (whether it was a border region, or in a more central region), the local population (demographic data), number of excesses and political processes. Only on the basis of a comprehensive synthesis like this will we be able to answer the question of whether the revision of retribution was represented political processes, or not. Only after answering the prior questions will we be able to ascertain whether *de jure* and *de facto* are the same.